

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2024.03.028>
УДК 811.161.2+811.162.1]373.7-055.2

І.Ю. ШКІЦЬКА, доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009
E-mail: i.shkitska@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-0252-8111>

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ МАТЕРІ В ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЯХ

У статті порівняно образ матері, вербалізований у польських і українських пареміях. Описано номінації на позначення матері, відображені в фразеологічно-паремійному матеріалі польської та української мов. На прикладі паремій визначено ставлення до материнства у традиційній польській і українській культурах, з'ясовано роль матері у вихованні дітей. У фразеологічно-паремійному матеріалі обох мов встановлено опозиції «мати — дружина», «батько — мати», «мати — мачуха», що підкреслюють важливість матері в житті кожної людини. Схарактеризовано образ свекрухи, відбитий у польських і українських пареміях. Виявлено негативнооцінні характеристики жінки-матері.

Ключова слова: образ матері, польська мова, українська мова, паремії, прислів'я, приказки, номінації, засоби вербалізації материнства.

У зв'язку з глобалізаційними процесами, стрімким розвитком новітніх технологій і цифровізацією різних сфер соціального життя постають проблеми діалогу культур та збереження національних мов. З огляду на це наукові студії, у яких порівнюють традиційні культури різних народів, і дослідження, що мають на меті вивчити вияви національної самобутності в мові, викликають зацікавлення широкої наукової спільноти.

Зважаючи на ці тенденції і поступ у сфері гендерологічних наукових студій, наша розвідка, мета якої — порівняти репрезентацію образу матері в польських і українських пареміях, актуальна та відповідає запитам сучасного слов'янського мовознавства й гендерології.

Цитування: Шкіцька І.Ю. (2024). Репрезентація образу матері в польських та українських пареміях. *Українська мова*, 3(91), 28—41. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2024.03.028>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Концепт *мати* вивчено в наукових працях А.В. Чернової (Чернова, 2010), В.В. Калько (Калько, 2013), Ю.С. Макарець, О.М. Сліпчук (Макарець, Сліпчук, 2013), Ж.В. Марфіної (Марфіна, 2014) та ін. На фразеологічно-паремійному матеріалі слов'янських, германських і романських мов З.Г. Коцюба визначила специфіку вербалізації універсальних і національно зумовлених характеристик *батька* та *матері* (Коцюба, 2010). Концепт *мати* як репрезентант макроконцепту *жінка* дослідила Т.М. Сукаленко (Сукаленко, 2010, с. 168). Особливості репрезентації родинних цінностей у польських пареміях схарактеризовано у працях Т.О. Мороз (Мороз, 2021), а на матеріалі української мови — у розвідці польської дослідниці Пауліни Муравської (Murawska, 2016).

Образ матері посідає центральне місце в системі національних цінностей поляків і українців, характеризується емоціогенністю та позитивною оцінною конотацією. Серед номінацій на позначення цього образу в польських паремійних одиницях найчастотнішими постають *matka*, *tata* і *mać* (старопольська форма слова *matka*): *Szczęśliwa ta matka, co ta syna księdzem, ale ta szczęśliwsza, co ta żołnierzem* (Adalberg, 1889—1894, s. 533); *Mamo, daj skwareczkę, powiem po lacinie amen* (там само, s. 284); *Jaka rzepa, taka mać; jaka córka, taka mać* (там само, s. 484). Поодинокі приклади знаходимо з номінаціями, вербалізованими лексемами *tamunia*, *matula*, *neńka*: *Chcesz córuni, podobaj się dowprzyd tamuni* (там само, s. 72); *Na złość matuli, niech mi uszu puchną* (там само, s. 292); *Szkoda, szkoda, że jej tatka z neńką mieszków nie dali* (там само, s. 559).

На позначення образу матері в українських пареміях ужито номінації *мати*, *матір*, *матінка*, *ненька*, *матіночка*, *мама*, *матка*, *мамка*: *Мату*, як ясне сонечко (Пазяк, 2001, с. 62); *Матір не купити, не заслужити* (Номис, 2003, с. 194); *Нема кращого друженька, як матінка ріденька* (Пазяк, 2001, с. 65); *У кого ненька, в того і головка гладенька* (Номис, 2003, с. 194); *Нема у світі цвіту цвітнішого над маківочки: нема ж і роду ріднішого над матіночки* (там само); *З бідую, як з рідною мамою* (Пазяк, 2001, с. 213); *Кожушина латка, як рідная матка* (там само, с. 28); *Які мамка й татко, таке й дитятко* (ПТП). Як бачимо, в українських пареміях назв матері значно більше, ніж у польських, і серед українських номінацій матері багато пестливих форм.

Образ матері тісно пов'язаний з існуванням і буттям людини (Bartmiński, 2007, s. 151). Кровна спорідненість є важливою ознакою роду як суспільної інституції (Макарець, Сліпчук, 2013, с. 76). У приказці *Що воно за родина, як мене не родила* (Номис, 2003, с. 194) слово *родина* позначає тільки одного її члена — матір як берегиню родинного вогнища (Макарець, Сліпчук, 2013, с. 77). Фразеологічно-паремійний матеріал польської та української мов позиціонує матір як особу, яка приводить людину на світ, народжує, що вербалізовано дієсловами *rodzić*, *porodzić*, *rodziti* / *рожати*, *народити*, зворотом «*brzuch bolal*» (під час пологів): *Matka rodzi, ojciec płodzi* (Adalberg, 1889—1894, s. 292); *Nie jedna nas matka porodziła* (там само); *Nie matka ta, co ją brzuch nie bolal* (там само); *A спатки така, що мати її родила до сна* (Номис, 2003, с. 232); *На те мати родила, щоб дівчина*

любила: чорні очі вліпила (там само, с. 284); *Нас родила, нам же ся і пригодила* (там само, с. 194); *Одна мати рожжає, да не один обичай дає* (Пазяк, 1990, с. 111); *Одна мати родила, одну й смерть дала* (там само). Водночас знаходимо приклади паремійних одиниць, у яких підкреслено думку про те, що дати життя дитині — мало, важливо її виростити і виховати: *Nie ta matka, co porodziła, ale ta, co wychowała* (Adalberg, 1889—1894, s. 292); *Nie ta matka, co zrodzi, ale co wychowa* (там само); *Не та мати, що родила, а та, що виховала* (Плав'юк, 1996, с. 169); *Не та мама, що народить, а та, що до розуму доводить* (Плав'юк, 1946, с. 196).

Серед польських і українських паремій фіксуємо приказки, що репрезентують материнство як щось природне та звичне: *Każda Maryna może mieć syna* (Adalberg, 1889—1894, s. 288); *Була б жінка, діти будуть* (Номис, 2003, с. 190); *Аби дружинка, дасть Бог дитинку* (там само). Проте приказки *Żona bez dzieci, jak bez ryby sieci* (Adalberg, 1889—1894, s. 119); *Biada bez dzieci, biada i z dziećmi* (Krzyżanowski, 1969, s. 527); *Хата без дитини, то цвинтар* (Плав'юк, 1946, с. 99); *Хата з дітьми базар, а без них кладовище* (Плав'юк, 1996, с. 276); *Гірше без маржини, як без дитини* (там само, с. 196); *Ні роду, ні плоду* (там само, с. 279) передають думку про важливість материнства і дітей для жінки та родини загалом.

Матір позиціоновано як важливу цінність для кожної людини. Це засвідчують паремії, що вербалізують такі твердження:

а) **мати матір — радість для дитини**: *Біля рідної матки добре дитятку* (ПТП); *На сонці тепло, а біля матері добре* (там само); *Найдорожча пісня, з якою мати колисала* (там само); *Пташка радіє весні, а дитя — матері* (там само); *Поти ягнятка скачуть, поки матір бачуть* (Номис, 2003, с. 194); *Рідна мати — цвіт життя* (Плав'юк, 1996, с. 170); *То ті цвіти красні, котрі зацвітають, то ті діти щасні, котрі матір мають* (ПТП); *Сліне щеня і те до матері лізе* (Пазяк, 1990, с. 224). Фразеологічно-паремійний матеріал засвідчує, що навіть недобра мати для своїх дітей є важливою: *І задрипана ворона своїм дітям оборона* (ПТП); *Найгірша мати хоче мати найліпші діти* (Плав'юк, 1946, с. 195);

б) **утрата матері є горем**: *Plakać po cudzej matce, kiedy swoja nie żyje* (Adalberg, 1889—1894, s. 292); *Jak z matki duch, to z dzieci puch* (там само, s. 689) — після смерті матері діти розлітаються по світу, як пух; *Нещасний рік, як умре прорік* (батько або мати умре) (Номис, 2003, с. 194); *Без матері й сонце не гріє* (ПТП); *Jakby z matki zdjął skórę* (Adalberg, 1889—1894, s. 689); *Дивиться так, наче йому хто рідну маму зарізав* (Пазяк, 2001, с. 132); *Так ся на мене дивит, якби-м му маму вбив* (там само) — дивиться недобре: зі злістю, образою; *Заводить, як по рідній мамі* (там само, с. 134), що означає «сильно плаче»; *Як хто хоче, так за своєю мамою плаче* (Плав'юк, 1946, с. 196). Зазначимо, що у традиційній польській та українській культурах смерть матері (чи батька) вважали більшим горем, ніж смерть дитини: *Gdy umrze dziecina, to mała dolina, a jak umrze tata, to wielka jama* (Adalberg, 1889—1894, s. 118); *Як умре дитина, то мала щербина, а як тато або мама, то велика яма* (Номис, 2003, с. 194);

в) **матері (як і батька) не купити**: *Drugiej matki nie znajdziesz* (Adalberg, 1889—1894, s. 290); *Matki nie kupić* (там само, s. 292); *Za pieniądze matki nie kupisz* (там само); *Za pieniądze wszystkiego dostanie, prócz ojca i matki* (там само, s. 355); *Всього можна купити в місті, та отця та матері не дістанеш* (Номис, 2003, с. 194); *Нема тих яток, що продають рідних маток* (там само); *Усе купиш — матері, батька не купиш* (там само); *Мати ж наша мати, де тебе узяти* (там само, с. 193); *Нема того краму, щоб купити маму* (ПТП); *Жалій батька з матір'ю — інших не знайдеш* (там само);

г) **матір високо цінують**: *Targuje się, jak o rodzoną matkę* (Adalberg, 1889—1894, s. 559); *Zacenił, jak djabeł za swoją matkę* (там само, s. 49); *Дорого, як за рідну матір* (Пазяк, 2001, с. 96); *Заломив ціну, як за рідну маму* (там само, с. 164); *Цінить, як за маму* (там само, с. 167); *Zabijeś ty mnie świnię, a ja tobie matkę* (Adalberg, 1889—1894, s. 557) — засудження мстивої людини, яка завдала незмірної шкоди іншим; *Здере, хоч із рідної мамі* (Пазяк, 2001, с. 102) — ідеться про жадібних людей;

г) **до матері, як і до батька, потрібно ставитися з повагою і турботою**, бо гармонійні стосунки з батьками є запорукою щастя, добробуту, удачі (Марфіна, 2014, с. 56): *Słuchaj ojca, matki: da Bóg i dostatki* (Adalberg, 1889—1894, s. 335); *Kto nie słucha matki, ten pójdzie za kratki* (там само, s. 292); *Kto nie słucha ojca, matki, niech słucha psiej skóry* (там само, s. 355); *Kto matce nie wycierpi, ten ojcu oczu wyłupi* (там само, s. 292); *Macochy się bój, matkę kochaj, szanuj obie* (там само, s. 281); *Nie ucz matki jak się dzieci robi* (<http://przyslowia—polskie.pl/przyslowia/n>); *Wiesz, jak sowizdrzał matkę* (ідеться про ситуацію, коли хтось швидко і необережно їде поганою дорогою, везучи пасажирів, «sowizdrzał» — лихач, легковажний водій, жартівник) (Adalberg, 1889—1894, s. 593); *Шти отця-матір, будеш довголітен на землі* (Номис, 2003, с. 194); *Шануй батька й неньку — буде тобі скрізь гладенько* (Плав'юк, 1996, с. 289); *Хто батька і матері не слухає, той послухає чужу нагайку* (там само, с. 170); *Що можна мамці, того не можна ляльці* (ПТП). Основними засобами вербалізації поваги постають дієслова *śluchać, szanować, szanować, szanować, szanować*; *слухати, шанувати, шитити* (поважати).

Образ матері в польській і українській культурах зазнав сакралізації, що виражають твердження про силу материнської любови та молитви, застереження не залишати матір і не ображати її: *Głos matki, głos Boga* (Adalberg, 1889—1894, s. 290); *Батькова та матчина молитва з моря викидає, а прокльони в калюжі топлять* (Номис, 2003, с. 194); *Материнська молитва з дна моря підіймає/рятує* (Плав'юк, 1996, с. 169); *Матірня любов сягає аж поза гріб* (Плав'юк, 1946, с. 195); *Хто свою матір забуває, того Бог карає* (там само, с. 196); *Як матір покинеш, то й сам загинеш* (ПТП); *Сльози матері даремно ніколи не пропадають* (там само). Словам матері (і її благословінню) приписували магічну силу: *Куля мине, а материне слово не мине* (Номис, 2003, с. 194); *Рідної матері слівце — як літнє сонце: бо хоча б і було хмарненько, а від маминого слова тепленько* (ПТП). Приказка *Який талан матці, такий і дитяці* (Номис, 2003, с. 190) виражає думку про подібність долі матері та її дітей.

І в польській, і в українській культурах *мати* — уособлення вірності та безмежної любови: *Największa jest miłość matki, druga psia, a trzecia kochanki* (Adalberg, 1889—1894, s. 292); *Do ludzi po rozum, do matki po serce* (там само, s. 290); *Dla każdej matki mile jej dziatki* (там само, s. 689); *Każdej małpie własne małpiątko drogie* (там само, s. 284); *Нема кращого друженька, як матінка рідненька* (Пазяк, 2001, с. 65); *Одна мати вірна порада* (Номис, 2003, с. 285); *Материнська любов і ласка кінця не зна* (Плав'юк, 1996, с. 169); *Легідна, як мати рідна* (Пазяк, 2001, с. 80); *Матірня любов ніколи не змінюється* (Плав'юк, 1946, с. 195); *Любов мамина й на віддалі гріє* (ПТП); *Людям — як болото, а матері — як золото* (Плав'юк, 1996, с. 95); *У сови погані совенята, а все їй найкращі* (ПТП); *Дитина хоч кривенька, а батькові-матері миленька* (Плав'юк, 1996, с. 95); *Хоч дитя ходить криво, та батькові і матері мило* (там само).

Паремійні одиниці, у яких репрезентовано опозицію «мати — дружина», виражають думку про те, що материнська відданість і любов є сильнішими, ніж почуття супутниці життя: *Жінка для совіту, теща для привіту, а мати рідна краще од всього світу* (Номис, 2003, с. 194); *Де мати плаче, там ріки течуть, де сестра плаче, струмки біжать, де жінка плаче — роси нема* (ПТП). Проте в деяких приказках дружину позиціоновано як крашу за матір і таку, що має перевагу — може народити дитину: *Żona mężowi może urodzić, a matka nie* (Adalberg, 1889—1894, s. 654); *Боже, що та жінка може! Як її взяти, то краще, як мати* (Номис, 2003, с. 187); *З жінкою любої-милі рибки піймаєш, а з матір'ю лиха з два* (там само).

Образ матері в обох порівнюваних культурах має конотацію турботливості: *Dziecię matka piastuje, a sierotę Bóg* (Adalberg, 1889—1894, s. 117); *U swej matki każdy gładki* (там само, s. 292); *Gdzie u dzieci matka, tam i główka gładka* (там само, s. 290); *Dziewczyna u matki ma warkoczyk gładki* (там само, s. 120); *У кого матка, у того і голівка гладка* (Номис, 2003, с. 194). Турботливу матір порівнюють із коровою, що бігає за телям, із куркою, що носитья з яйцем / курчатами: *Krowa cielę kocha i zadek tu liże* (Adalberg, 1889—1894, s. 243); *Бігає, як корова за телям* (Пазяк, 2001, с. 146); *Бігає / носитья як курка з яйцем* (там само); *Як квочка з курчатами, так і жінка з дитятами* (Плав'юк, 1996, с. 140).

Турботливість виявляється не тільки в догляді за дитиною, а й у виконанні традиційної жіночої роботи: готуванні їжі, шитті та пранні одягу для членів сім'ї тощо: *Co ty jesz, daj mi też, moja matka piecze jabłka, dam ci też* (Adalberg, 1889—1894, s. 186); *Do ludzi po naukę, do matki po koszulę* (<http://przyslowia—polskie.pl/przyslowia/d>); *Як мати рідненька, то й сорочка біленька* (Номис, 2003, с. 194); *Сорочка біленька — є мати рідненька* (там само).

І в польських, і в українських пареміях репрезентовано думку про визначальну роль матері у вихованні дітей: *Człowieka nawiedzą, jak matki nie widzą* (Adalberg, 1889—1894, s. 290); *Jakoś chował(a) syna, tak on z tobą poczyna* (там само, s. 531); *Mądra matka dba o swe córki* (<http://przyslowia—polskie.pl/przyslowia/m>); *Я застарий брехати, мене не вчила моя мати* (Плав'юк, 1946, с. 31); *Чого мама навчає, те й дочка знає* (ПТП); *Чого не дала мама, того*

не купиш і в пана (Плав'юк, 1946, с. 196). У давні часи мати повинна була навчити доньку різних видів жіночої роботи: *Табака гарна, терла жінка Ганна; стара мати вчила її м'яти, дочки розтирала, у різки насипали* (Номис, 2003, с. 258).

У пареміях слухняних і добрих дітей зображено як скарб матері, предмет її гордості та втіхи: *Dobre dziatki, to skarb matki* (Adalberg, 1889—1894, s. 117); *Dobre dziatki to jakby kwiatki: zdobią ojce swe i matki* (<http://przyslowia—polskie.pl/przyslowia/d>); *Posłuszne dziatki, to skarb dla matki* (там само, s. 118); *Любо й неньці, як дитина в честі* (ПТП); *Добрі діти — вінець, а лихі — кінець* (там само).

У польських приказках підкреслено провідну роль матері в релігійному вихованні дітей: *Umie pacierz bez matki* (Adalberg, 1889—1894, s. 574); *Umie za panią matką pacierz* (там само) — мати вчила дітей молитися і читати релігійні тексти. Приказка *Mówi za panią matką pacierz* означає, що хтось повторює щось, не замислюючись, механічно, як діти, що повторюють молитву за мамою (там само, s. 320).

Мати брала також активну участь в облаштуванні сімейного життя своїх дітей, що репрезентують такі паремійні одиниці: *Kto chce ptaszka w klatce, pokłoni się matce* (хто хоче одружитися, повинен просити згоди в матері дівчини) (там само, s. 455); *Chceszli być pewnym młodej żony, odpędzaj stare matrony* (там само, s. 651); *Matka córki nie wyda, kiedy niema za kogo* (там само, s. 72); *На силу мати сина оженила, та на підпитку невістку судила* (Плав'юк, 1946, с. 232); *Жени сина коли хоч, але мене не мороч* (говорив чоловік жінці, яка сама хотіла вибрати дівчину для свого сина) (там само, с. 302); *Дочку мати хвалила, поки з рук звалила* (Номис, 2003, с. 70); *Про мене, синку, хоч і свинку, аби була невістка* (там само, с. 185).

Приказки *Kto ścisca, całuje dziatki, ten zdobywa serce matki* (Adalberg, 1889—1894, s. 118); *Dziecię za rękę, matkę za serce* (там само, s. 117); *Візьмеш дитину за руку, а матір — за серце* (Пазяк, 1990, с. 115) засвідчують, що ключ до серця матері можна знайти, виявивши увагу і любов до її дітей.

Найбільшу кількість варіантів мають польські та українські паремійні одиниці, у яких відбито значущість прикладу матері у вихованні її дітей: *Córka swej matki we wszem naśladowuje, suczka swej pani zawsze trop pilnuje* (Adalberg, 1889—1894, s. 72); *Jaka marchew, taka nać; jaka córka, taka mać* (там само, s. 286); *Jaka matka, taka i dziewczka jej* (там само, s. 292); *Jaka przepióreczka, taka jej córeczka* (там само, s. 442); *Jaki bochen, taka skórka; jaka matka, taka córka* (там само, s. 26); *Jaki gwózdź, taka dziurka; jaka matka, taka córka* (там само, s. 168); *Jaki był korzeń, takie rószczyki; jaka matka, takie córki* (там само, s. 228); *Jaki piernik, taka dziurka; jaka matka, taka córka* (там само, s. 392); *Jaki ptaszek, takie piórka; jaka matka, taka córka* (там само, s. 454); *Jakie jabłko, taka skórka, jaka matka, taka córka* (<http://przyslowia—polskie.pl/przyslowia/j>); *Jakie matki, takie dziatki / Jaka matka, takie będą dziatki* (там само, s. 292); *Коли мати гайтує, то й дівка* (Номис, 2003, с. 285); *Ой бичка, бичка, яка мати, така й дочка* (там само, с. 257); *Нема чого дивувати — така була й її мати!* (там само, с. 291); *Дурна мати — дурні діти* (там само, с. 152); *Яка мама,*

така сама (там само, с. 193); *Яка вода, такий млин, яка мати, такий син* (ПТП); *Яка мати, така й дочка: їдять кашу з черепочка* (Плав'юк, 1946, с. 196); *Яка клепка — така й бочка, яка мати — така й дочка* (ПТП); *Яке дерево — така й сливка, яка мати — така й дівка* (там само). Але паремійна одиниця *Nie ocies, nie matka ceruszkę* (дочку. — І.Ш.) *wydaje: robota, ochota, piekne obuczaje* (Adalberg, 1889—1894, s. 72) репрезентує інші критерії оцінювання дівчат: працьовитість, завзятість, гарні манери.

Фразеологічно-паремійний матеріал польської та української мов містить також приказки, що засуджують неправильне виховання дітей, їх розпещування, необ'єктивне оцінювання, а також упереджене ставлення до чужих дітей: *Matki dzieciom wiele pobleżają* (там само, s. 292); *Jakeś matka wychowała, takieś pociechy doczekała* (там само, s. 618); *Ciesz się matko, syn pije gładko* (там само, s. 384); *Мамин синок* (Плав'юк, 1946, с. 302); *Ото, мамо, люди хвалять нас: ви мене, а я вас* (Плав'юк, 1996, с. 169); *Хороша дочка, як мати хвалить* (якби хто збоку похвалив) (Номис, 2003, с. 70); *Хто дітям потаче, той сам відтак плаче* (Плав'юк, 1996, с. 96); *Кожна мати свою дитину хвалить, а чужу ганить* (ПТП). В останньому прикладі материнську любов відбито за допомогою базового культурного архетипу «свій» і «чужий» (Калько, 2013, с. 223).

До категорії розпещених дітей потрапляють одна дитина в сім'ї, онуки, а також діти дружини від першого шлюбу. Засобами їх номінування постають лексеми *jedynaczka, одиначка, бабина дочка / дівка, бабин син, babcina / babuni wnuczka: Córka jedynaczka: złodziej albo pijaczka* (Adalberg, 1889—1894, s. 185); *Jedynaczka musi być sobaczka* (там само, s. 185); *Що то вже одиначка: баловниця у матері* (Номис, 2003, с. 193); *Babcina wnuczka, a rozstyljona koń* (кінь. — І.Ш.) *jedną drogą chodzą* (Adalberg, 1889—1894, s. 664); *Babuni wnuczka, kucharzowa suczka, ekonomski koń — Panie Chrście broń!* (там само, s. 7); *Co baba wychowa, a mnich wyuczy na dziabla się zda* (там само); *Виплекав, як баба дівку* (Пазяк, 2001, с. 61); *Розпещений, як бабина донька* (там само, с. 82); *Бабина донька все гладонька* (Плав'юк, 1946, с. 108); *Бабиній дівці все недогода* (там само, с. 221); *З бабиного сина і дочки нічого людяного / людського не буде* (Номис, 2003, с. 193).

У приказках *Тоді мама біду знає, коли малу дитину має* (там само, с. 190); *Тоді мама дурна, коли дитина мала* (там само); *Дитина є якором для мамі* (Плав'юк, 1946, с. 97) період у житті жінки, коли вона має малих дітей, визначено як тяжкий. З іншого боку, приказка *Дай, Боже, дитину, най хоч відпочину* (там само, с. 97) свідчить про те, що вагітність, народження дитини й опіка нею були для жінок можливістю відпочити від виснажливої праці.

У польських та українських пареміях знаходимо приклади комунікації між матір'ю та її малою дитиною: *Dziecię nie płacze, matka nie wie czego potrzebuje* (Adalberg, 1889—1894, s. 117); *Як дитя не плаче, у матері думки нема* (Номис, 2003, с. 104); *Дитина не плаче, мати не чує* (там само).

Образ матері асоційовано із чесністю та щирістю: *Нема у світі правди — тільки рідна мати* (там само, с. 194), а також із високим рівнем емпатії до

дітей: *Матері своїх дітей жаль, хоч найменшого, хоч найбільшого* (УППП, с. 82); *Матері кожної дитини жаль: бо котрого пальця не віріж, то все болить* (Номис, 2003, с. 190); *У дитини заболить пальчик, а в мами серце* (там само); *Дітки плачуть, а в матері серце болить* (там само); *Як короста на дітях, то й матері свербить* (ПТП).

Приказки *Bojaźliwego matka nie płacze* (Adalberg, 1889—1894, s. 28) — *Боязливого сина мати не плаче* (Номис, 2003, с. 193) означають, що мати лякливого сина може бути спокійною: він уникне небезпечної ситуації і повернеться до матері живим і здоровим.

Щедрість матері до своїх дітей передають паремії *Matka, co ta, to tka* (мати пряде і все, що напярла, віддає своїм дітям) (Adalberg, 1889—1894, s. 292); *Kurczęta tyją, kiedy matka chudnie* (там само, s. 253); *Мати сама не з'їсть, а дітей нагодує* (Пазяк, 1990, с. 110); *Рада б мати для дітей небо прихилити та зорями вкрити* (ПТП); *Чекаю, як мами з міста* (Пазяк, 2001, с. 217) — мати, яка повертається з міста, несе гостинці дітям; *Не досни, не доїж, а дитину поміш* (Плав'юк, 1996, с. 96). У національній мовній свідомості поляків і українців образ матері-годувальниці перегукується з «концептуальним образним ототожненням матір = земля» (Калько, 2013, с. 225): *Ziemia wszystkich pospolita matka* (Adalberg, 1889—1894, s. 635); *Мати годує дітей, як земля людей; Щедра, як земля* (Пазяк, 2001, с. 84).

Зазначимо, що паремії, у яких репрезентовано опозицію «мати — дитина / діти», виражають думки про невдячність дітей, їхнє споживацьке ставлення до батьків: *Jedna matka dziesięć synów wychowa, a jednej matki dziesięć synów żywić nie mogą* (Adalberg, 1889—1894, s. 292); *Nie każda synowa tacierzy dochowa* (там само, s. 702); *Одна мати вигодує десять дітей, а десять дітей не вигодуєть одної матері* (Плав'юк, 1996, с. 169); *У матері пазуха дереться дітям ховаючи, а у дітей пазуха дереться от матері ховаючи* (Номис, 2003, с. 190); *Дочки оставляють мати без сорочки* (там само, с. 193); *Як у батька три сини, так буде в нього спина синя, а як у матері три дочки, так буде без сорочки* (там само, с. 285); *Материне серце в дітях, а дитяче — в камені* (Пазяк, 1990, с. 45); *Прийшла мати до сина, гірка година, прийшла мати до доньки, навиділась бідоньки* (Плав'юк, 1946, с. 302); *На те є мати, аби нею уганяти* (там само, с. 195).

У польських і українських пареміях матір позиціоновано як особу, на якій тримається хата: *Prawi jak matka* (Adalberg, 1889—1894, s. 435); *Mama nie kazala. Więc nie wolno* (там само, s. 284); *Матерні руки хату держать* (Плав'юк, 1996, с. 169); *Мати з хати — горе в хату* (ПТП). Для обох порівнюваних культур характерні асоціації матері зі своєю домівкою: *Bez matki nie ma chatki* (<http://przyslowia—polskie.pl/przyslowia/b>); *Swoja chatka, jak rodzona matka* (Adalberg, 1889—1894, s. 50); *Droga to chatka, gdzie mieszka matka* (там само, s. 290); *Рідна matka — тепла хатка* (ПТП). Серед українських паремій знаходимо приказки, у яких чужу хату порівняно зі злюю свекрухою: *Хата чужая, як свекруха лихая* (УППП, с. 42); *Чужа хата — як свекруха* (там само).

Образ матері чоловіка має негативнооцінну конотацію і в польських, і в українських приказках. Це пов'язано зі стереотипними уявленнями про

те, що мати керує вже дорослим сином, утручається в його сімейне життя, є сварливою і недобре ставиться до невістки та її дітей: *Matka mężowa — głowa mężowa* (Adalberg, 1889—1894, s. 296); *Matka mężowa — głowa wężowa* (там само); *Mężowska mać, djablem ją znać* (там само); *Докоряє, як свекруха* (Пазяк, 2001, с. 133); *Шанує, як лиха свекруха невістку* (там само, с. 215); *Бурчить як свекруха* (там само, с. 125); *Як була я у батенька, так була чубатенька, а як стала у свекрухи, то й об'їли чуб мухи* (Номис, 2003, с. 186).

З одного боку, фразеологічно-паремійний матеріал засвідчує єдність батька і матері як батьків дитини, що вербалізовано в номінаціях «отець-мати», «тато-мати»: *Tylko ojca z matką nie staje* (Adalberg, 1889—1894, s. 335); *Kto nie słucha ojca, matki, będą bić go własne dzieci* (Wikisłownik, 2023); *Шти отця-матір, будеш довголітен на землі* (Номис, 2003, с. 194); *Начинайте, тату-мати їсть* (там само, с. 231); *В тата-мамі не довіку* (Пазяк, 1990, с. 105). З іншого боку, низка паремій репрезентує опозицію «батько — мати». Вони здебільшого виражають думку про те, що батько не замінить матері: у відданості дітям, турботливості та емпатії до них батько не може конкурувати з матір'ю: *Jak ojciec umrze, dziecko pólsierota; ale jak matka, to cała sierota* (Adalberg, 1889—1894, s. 292); *Co matce sięga do serca, to ojcu tylko do kolana* (Świerczyńska, 2001, s. 290); *Chłopi żona nie umiera, tylko dzieciom matka* (там само); *Błogosławieństwo matki buduje domy, przekleństwo ojca obala je* (Krzyżanowski, 1969, s. 117); *Що тато, то не мама* (Номис, 2003, с. 194); *Отець умре, то півсироти дитина, а мати, то вже цілая сиротина* (там само, с. 220); *Мама є мамою ціле життя, а батько є батьком, поки другий раз не ожениться* (Плав'юк, 1946, с. 10); *Хоч ви собі тату жінку знайдете, але нам мати не приведете* (там само, с. 328); *Батькова лайка дужча за материнську бійку* (Пазяк, 1990, с. 104); *Батько — не мати, не поцілує і не приголубить* (там само); *Батьків багато, а мати одна* (там само); *Як помре мати, розбігаються діти з хати, батько їх не здержить* (там само, с. 112). Думку про те, що мати відіграє визначальну роль у вихованні дітей порівняно з батьком, передають приказки *Що мати навчить, то й батько не перевчить* (Плав'юк, 1996, с. 170); *Що мати в голову вб'є, того й батько не виб'є* (ПТП).

Водночас трапляються приклади паремій, що підкреслюють різні ролі батька та матері в житті дитини: *Ojciec dzieci nie zbuduje, matka chaty nie zbubuduje* (Adalberg, 1889—1894, s. 355); *W dobrobycie — ojciec, w okresie niepowodzeń — matka* (Świerczyńska, 2001, s. 290); *Do ojca po grosz, do matki po koszulę* (Adalberg, 1889—1894, s. 355); *Matka rodzi, ojciec płodzi* (там само, с. 292); *Як дітям не стане, то мати дістане, а як не буде, батько добуде* (ПТП).

У фразеологічно-паремійному матеріалі польської та української мов частотною є опозиція «мати — мачуха», у якій матір асоційовано з добром і любов'ю, а мачуху зображено негативно — здебільшого як особу, якій складно догодити, яка не дбає про чужих дітей, не жаліє їх, не виявляє емпатії: *Macocho djabła pococha* (Adalberg, 1889—1894, s. 281); *Macocho gorsza niż socha* (там само); *Macocho — wyczocha* (там само); *Macocho widłami kocha* (там само, с. 281); *Macocho, choćby była i cukrowa, zawsze gorzka* (там само); *Nie każda macocha pasierby kocha* (там само); *Przy macosze i wszy z głodu mrą*

potrosze, a przy ojczyźnie człek się nie wydrzymie: tylko są kije, bo bije (там само); *Macoszyne dziecię dwa razy bierze / dwie porcje dostaje* (там само); *Albo to ja od tascochy syn?* (там само, s. 279); *Mamki, arendarza, tascochy bez szkody nie zbędziesz* (там само, s. 286); *Лучче чужу роботу робити, ніж мачусі годити* (Номис, 2003, с. 194); *Мачусі жалко дитяти, як бикові теляти* (Пазяк, 2001, с. 62); *Мати гладить по шерсті, а мачуха — проти шерсті* (ПТП); *Мачуха хоча б цукру, єсть все ж гірка* (Пазяк, 1990, с. 114).

Серед паремій цієї тематичної групи виокремлюємо такі, у яких за-собами протиставлення матері та мачухи постають дієслова — контек-туальні антоніми: *daje — рута, приглажує — прискубує, пушить — су-шить, не досипає — забуває: Matka daje, a tascocha рута dzieci: czy chcesz?* (Adalberg, 1889—1894, s. 281); *Мати голівку миє — приглажує, а мачу-ха миє — прискубує* (ПТП); *Мати дітей пушить, а мачуха сушить* (Пла-в'юк, 1996, с. 169).

Репрезентація психоемоційних ознак рідної та нерідної матерів пов'язана з концептосферою «Природа» (Калько, 2013, с. 227). Якщо ма-тір порівняно з літом, то мачуху — із зимою, зимовим / осіннім теплом: *Wiosna panna, lato matka, jesień wdowa, zima tascocha* (Adalberg, 1889—1894, s. 707); *Материне серце, як літнє сонце* (Пазяк, 2001, с. 62); *Матюшине добро, як зимове тепло* (там само); *Матюшине серце, як осіннє сонце* (там само); *Осіннє / зимове сонце гріє, як мачуха дітей жаліє* (там само, с. 25).

Низка паремій передає думку про те, що мачуха, як і няня чи году-вальниця, матері не замінить: *Mascocha za matkę nie stoi* (Adalberg, 1889—1894, s. 281); *Matka za matkę nie stoi* (там само, s. 286); *Co innego matka, a co innego tascocha* (там само, s. 290); *Co matka, to matka; a co tascocha, to tascocha* (там само); *Горілка не дівка, а мачуха не мати* (Номис, 2003, с. 194); *Нехай мачуха і лучше глядить, та все-таки на матір лучше пові-рають рідну, ніж на мачуху* (там само); *Рідна мати брехуха, то мачуха справедлива: як скаже «Я тобі дам, то вже дасть!», а мати «І щоб тебе, і бодай тебе, а сама і — ох! — коли б, Господи, не сталось чогось дитині з моєї дурної речі»* (там само); *Рідну матір ніким не замінити* (ПТП).

На відміну від гніву мачухи, гнів матері нетривалий: *Matka pierwszej ro-bije, a rotym porpieści; a tascocha wprzód porpieści, a rotym robije* (Adalberg, 1889—1894, s. 292); *Материн гнів як весняний сніг: рясно випаде та скоро роз-тане* (УПТП, с. 82); *Мати однією рукою б'є, а другою гладить* (там само).

В обох культурах є паремії, що описують ситуації, у яких мати б'є своїх дітей, як такі, що не мають негативнооцінної конотації: коли мама б'є, дитині неболяче / іде на користь; матір б'є, але вчить: *Gdy matka bije, skórka tyje* (Adalberg, 1889—1894, s. 290); *Matka miła, choćby bila* (там само, s. 292); *Matka tłucze, ale uczy* (там само); *Lepiej jak matka bije, niż jak tascocha głaszcze* (там само, s. 281); *Мамина лайка — байка, а битва — молитва* (ПТП); *Мати б'є, то не болить, а мачуха як подивиться, то й на душі хо-лоне* (УПТП, с. 82); *Рідна мати і б'є, та не болить, а свекруха словами б'є гірше, ніж кулаками* (Плав'юк, 1996, с. 229); *Мене мати цілий вік дурила: казала «битиму», та й не біла* (ПТП); *Рідна мати високо замахує, а помалу*

б'є (Плав'юк, 1996, с. 170). Такі приклади маркують думку про «відносність матеріної кари» (Калько, 2013, с. 223).

Загалом паремій, у яких негативно зображено жінку-матір, небагато: *I na rodzoną mać godzi się złe znać / I na rodzoną mać godzi się prawdę zdać* (Adalberg, 1889—1894, s. 292); *Napominala raka jego matka, aby przed się laźł, a nie wspak* (ідеться про особу, яка критикує інших, а сама вчиняє так само) (там само, s. 462); *Tyle ta dzieci, co królicca* (там само, s. 118); *Утяла мама милия, що й на світ стидно* (Номис, 2003, с. 160); *Як стане шептуха коло вуха, не буде тобі, мамо, довіку кожуха* (там само, с. 174); *Чого ти, мамо, боса? — Так довелось!* (там само, с. 58); *Не маю, синку, часу!* (УПТП, с. 342); *Дай, мамо, масло! — У печі погасло!* (там само, с. 330) — мати заговорилася, а вогонь згас; *Познавайте мою матку на місті, що в неї хвартух у місті* (Номис, 2003, с. 300).

Незначну кількість польських і українських паремій про жінок становлять ті, що не схвалюють поведінку матері, яка погано ставиться до своїх дітей, не дбає про них: *Tyle dba o dzieci, co suka o szczenię* (Adalberg, 1889—1894, s. 118); *Жалує діток як мачуха* (Пазяк, 2001, с. 163).

Отже, проведений аналіз засвідчує, що образ матері в польській і українській культурах асоційовано з вірністю, добротою, безумовною любов'ю, турботливістю та щедрістю. Жінку-матір порівнюють із сонцем, маковим цвітом, цвітом життя, літом, теплом, рідною хатою, а також із представниками тваринного світу, що піклуються про своїх дітей.

Фразеологічно-паремійний матеріал обох мов репрезентує опозиції «мати — дружина», «батько — мати», «мати — мачуха», що передають думки про те, що мати є незамінною й важливою особою в житті кожної людини, відіграє провідну роль у вихованні дітей. У порівнюваних культурах образ матері зазнав сакралізації. Паремії, у яких жінку-матір зображено непривабливо, становлять малочисельну групу в обох мовах: у них ідеться про жінок, які не дбають про своїх дітей, розпещують їх, ведуть аморальний спосіб життя або поводять себе безвідповідально чи нерозумно, є неохайними.

За результатами дослідження можемо констатувати, що в українських пареміях порівняно з польськими зафіксовано більше номінацій на позначення жінки-матері, серед яких є пестливі форми. У фразеологічно-паремійному матеріалі української мови виразніше передано радість дитини, яка має маму; акцентовано увагу на магічній силі материнських слів, впливі долі матері на долю своєї дитини, натомість польські приказки засвідчують значущість матері в релігійному вихованні її дітей.

Вивчення особливостей вербалізації модифікацій образу матері в сучасних польській і українській культурах під впливом глобалізаційних процесів і соціальних трансформацій становить перспективу наших подальших студій.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ПТП — Прислів'я та приказки: про маму. (2016). *Порохівниця*. <http://surl.li/vlypbu> (дата звернення: 25.06.2024).

УПТП — *Українські прислів'я та приказки*. (1992). Київ: Товариство «Знання України».

ЛІТЕРАТУРА

- Калько В.В. (2013). Вербальна репрезентація концепту мати в українських пареміях. *Мовознавчий вісник*, 16—17, 221—229. <http://surl.li/fslaow> (дата звернення: 25.05.2024).
- Коцюба З.Г. (2010). *Рефлексія побутової свідомості в різномовному провербіальному просторі (від універсального до національного): монографія*. Львів: Видавничий дім «Укрпол».
- Макарець Ю.С., Сліпчук О.М. (2013). Концепти *рід, родина, сім'я* в мовній картині світу українців. *Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки*, 1, 75—78. <http://surl.li/jxcffx> (дата звернення: 20.06.2024).
- Марфіна Ж. (2014). Етнолінгвокультурний зміст українських паремій із семантичним компонентом 'спорідненість'. *Українська мова*, 2, 51—60.
- Мороз Т. (2021). Репрезентація родинних цінностей у польських паремійних одиницях із семантично протилежними компонентами. *Poznańskie Studia Slawistyczne*, 21, 227—246. <https://doi.org/10.14746/pss.2021.21.12>
- Номис М. (уклад.). (2003). *Українські приказки, прислів'я і таке інше: зб. О.В. Марковича та ін.* Прим. та вступна ст. М.М. Пазяка. Київ: Либідь.
- Пазяк М.М. (уклад.). (1990). *Прислів'я та приказки. Людина. Родинне життя. Риси характеру*. Київ: Наукова думка.
- Пазяк М.М. (уклад.). (2001). *Українські прислів'я, приказки та порівняння з літературних пам'яток*. Київ: Наукова думка.
- Плав'юк В.С. (уклад.). (1946). *Приповідки або українсько-народна філософія*. Том 1. Едмонтон: Альберта.
- Плав'юк В.С. (уклад.). (1996). *Українські приповідки*. Том II. Едмонтон: Катедра української культури та етнографії ім. Гуцуляків, Альбертський університет Асоціація Українських Піонерів Альберти.
- Сукаленко Т.М. (2010). *Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові*. Київ: Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Чернова А.В. (2010). *Концепти «батько», «мати» в українській лексико-фразеологічній системі світу* [автореф. дис. ... канд. філол. наук]. Дніпро.
- Adalberg Samuel. (1889—1894). *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich*. Warszawa: Druk Emila Skińskiego. Retrieved February 20, 2024 from <http://surl.li/vgdusu>
- Bartmiński J. (2007). Stereotypy mieszkają w języku. *Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Krzyżanowski, J. (1969). *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*. Tom 1. Warszawa: PIW.
- Murawska P. (2016). Wartości rodzinne w zwierciadle ukraińskich paremii. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 4, 103—107.
- Przysłowia polskie. (2012). *OLiMP*. Retrieved April 13, 2024 from <http://przyslowia-polskie.pl/>
- Świerczyńska D. (2001). *Przysłowia są na wszystko*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN.
- Wikisłownik. (2023). *Kategoria: Polskie przysłowia*. Retrieved May 03, 2024 <https://pl.wiktionary.org/wiki>

Статтю отримано 01.07.2024

LEGEND

ПТТП — Proverbs and sayings: about mom. (2016). *Porokhivnytsia*. Retrieved June 25, 2024 from <http://surl.li/vlypbu> (in Ukrainian).

УПТТП — *Ukrainian proverbs and sayings*. (1992). Kyiv: Tovarystvo “Znannia Ukrainy” (in Ukrainian).

REFERENCE

- Adalberg, Samuel. (1889—1894). *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich*. Warszawa: Druk Emila Skińskiego. Retrieved February 20, 2024 from <http://surl.li/vgdusu> (in Polish).
- Bartmiński, J. (2007). Stereotypy mieszkają w języku. *Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (in Polish).
- Chernova, A.V. (2010). *The concepts of “father”, “mother” in the Ukrainian lexical and phraseological system of the world* [Aftoref. Dis. ... Dr. of Philol. Sci.]. Dnipro (in Ukrainian).
- Kalko, V.V. (2013). Verbal representation of the concept of mother in Ukrainian paremies. *Linguistic Bulletin*, 16—17, 221—229. Retrieved May 25, 2024 from <http://surl.li/fslaow> (in Ukrainian).
- Kotsiuba, Z.H. (2010). *Reflection of everyday consciousness in a multilingual proverbial space (from universal to national)*. Lviv: Vydavnychiy dim “Ukrpol” (in Ukrainian).
- Krzyżanowski, J. (1969). *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*. Vol. 1. Warszawa: PIW (in Polish).
- Makarets, Yu.S., & Slipchuk, O.M. (2013). Concepts of kind, family, family in the language picture of the world of Ukrainians. *Scientific notes of Nizhyn Mykola Gogol State University. Series: Philological sciences*, 1, 75—78. Retrieved June 20, 2024 from <http://surl.li/jxcffx> (in Ukrainian).
- Marfina, Zh. (2014). Ethnolinguistic content of Ukrainian paremies with the semantic component ‘kinship’. *Ukrainian language*, 2, 51—60 (in Ukrainian).
- Moroz, T. (2021). Representation of family values in Polish paremic units with semantically opposite components. *Poznańskie Studia Sławistyczne*, 21, 227—246. <https://doi.org/10.14746/pss.2021.21.12> (in Ukrainian).
- Murawska, P. (2016). Wartości rodzinne w zwierciadle ukraińskich paremii. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 4, 103—107 (in Polish).
- Nomys, M. (Ed.). (2003). *Ukrainian sayings, proverbs and so on*. Kyiv: Lybid (in Ukrainian).
- Paziak, M.M. (Ed.). (1990). *Proverbs and sayings. Human. Family life. Traits*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Paziak, M.M. (Ed.). (2001). *Ukrainian proverbs, sayings and comparisons from literary sources*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Plaviuk, V.S. (Ed.). (1946). *Proverbs or Ukrainian folk philosophy*. Vol. 1. Edmonton: Alberta (in Ukrainian).
- Plaviuk, V.S. (Ed.). (1996). *Ukrainian proverbs*. Vol. II. Edmonton: Katedra ukraińskiej kultury ta etnografii im. Hutsuliakiv, Albertskyi universytet Asotsiatsiia Ukrainskykh Pioneeriv Alberty (in Ukrainian).
- Przysłowia polskie. (2012). *OLiMP*. Retrieved April 13, 2024 from <http://przyslowia-polskie.pl/> (in Polish).
- Sukalenko, T.M. (2010). *Metaphorical expression of the concept of a woman in the Ukrainian language*. Kyiv: Instytut ukraińskiej movy; Vydavnychiy dim Dmytra Buraho (in Ukrainian).
- Świerczyńska, D. (2001). *Przysłowia są na wszystko*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN (in Polish).
- Wikisłownik. (2023). *Kategoria: Polskie przysłowia*. Retrieved May 03, 2024 from <https://pl.wiktionary.org/wiki> (in Polish).

Received 01.07.2024

Iryna Shkitska, Doctor of Sciences in Philology,
Professor of the Department of Information and Sociocultural Activity
West Ukrainian National University
11 Lvivska St., Ternopil 46009, Ukraine
E-mail: i.shkitska@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-0252-8111>

THE IMAGE OF THE MOTHER IN POLISH AND UKRAINIAN PAREMIAS

The article deals with a comparison of the representation of the image of the mother in Polish and Ukrainian paremias. The author describes nominations for the designation of the mother, recorded on the phraseological and paremic material of the Polish and Ukrainian languages. The article determines that the range of Ukrainian nominations for the designation of a woman-mother is much wider compared to Polish ones, and Ukrainian paremias also testify to a greater number of affectionate forms of mother's names. Using the example of Polish and Ukrainian paremias, the author defines the role of the mother in raising children, shows the attitude to motherhood in traditional Polish and Ukrainian cultures, and characterizes the image of a husband's mother, reflected in phraseological and paremiological material.

The article reveals that in the cultures under investigation, a woman-mother is compared to the sun, poppy flower, flower of life, summer, warmth, and own house, as well as representatives of the animal world who take care of their children. The image of the mother in Polish and Ukrainian paremiological units is associated with loyalty, kindness, unconditional love, care, and generosity.

The phraseological and paremiological material of both languages represents the oppositions "mother — wife", "father — mother", "mother — stepmother", which emphasize the idea that the mother is an irreplaceable and important person in the life of every person.

In Polish and Ukrainian cultures, the image of the mother undergoes sacralization, the phraseological and paremic material shows the leading role of the mother in raising children, as well as the determination of their fate by the fate of the mother. The author reveals the negative characteristics of the mother, represented in Polish and Ukrainian paremias. Paremias, in which a woman-mother is portrayed in an unfavorable light, constitute a small group: they condemn women who do not take care of their children, spoil them, lead an immoral lifestyle, or behave irresponsibly or unwisely and are untidy.

Keywords: *image of the mother, Polish, Ukrainian, paremias, proverbs, sayings, nominations, means of verbalizing of motherhood.*